

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка
Кафедра загальної педагогіки та дошкільної освіти

СИЛАБУС

навчальної дисципліни **Педагогіка**”

2021 – 2022 н. р.

Анотація дисципліни: аналізуються закономірності розвитку практики навчання, виховання та освіти, напрями та тенденції модернізації освіти на сучасному етапі розвитку суспільства, характеризуються основні поняття і категорії педагогіки, провідні філософські концепції виховання, сучасні теорії розвитку особистості, основні типи, принципи, завдання, форми і методи навчання і виховання, критерії оцінки ефективності освітнього процесу, методи педагогічної діагностики.

1. Опис навчальної дисципліни

Ступінь вищої освіти – магістр.

Галузь знань – 01 Освіта / Педагогіка.

Спеціальність – 014 Середня освіта (Хімія).

Освітня програма – Середня освіта (Хімія).

Загальний обсяг дисципліни – 4 кредити ЄКТС.

Статус дисципліни – обов’язкова.

Інститут (факультет): біолого-природничий факультет.

Кафедра загальної педагогіки та дошкільної освіти

Курс – I; **семестр** – II; **вид підсумкового контролю** – екзамен.

Мова навчання – українська.

Види занять: лекції, семінарські заняття.

Методи навчання: словесний, наочний, практичний, репродуктивний, аналітичний, проблемний, частково-пошуковий.

Форма навчання: очна, дистанційна.

Лінк на дисципліну – https://dspu.edu.ua/sgf/?page_id=462

Розподіл годин за видами робіт

Форма навчання	Курс	Семестр	Загальний обсяг дисц. Кредити ЄКТС	Кількість годин						Курсова робота	Вид семестрового контролю	
				Аудиторні заняття					Самостійна робота		Залік	Екзамен
				Разом	Лекції	Лабораторні роботи	Практичні заняття	Семінарські заняття				
Денна	1	II	4 / 120	40	20	–	–	20	80	–	–	+

2. Викладач

Калічак Юрій Львович E-mail: yukalichak@gmail.com Тел.: 0677983988	доцент кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти кандидат педагогічних наук, доцент
--	--

3. Характеристика навчальної дисципліни

Мета навчання: ознайомлення студентів закладів вищої освіти з теорією освітнього процесу та методикою професійної діяльності педагога, класного керівника, формування творчого педагогічного мислення та професійної самосвідомості.

Результати навчання. Під час вивчення навчальної дисципліни студент знатиме: особливості педагогічної діяльності в умовах реформування освіти, вмітиме здійснювати управління, організацію, моделювання та аналіз освітнього процесу в контексті освітніх реформ та полі чинних нормативно-правових документів, законодавства і галузевих стандартів професійної діяльності; визначатиме цілі, завдання та очікувані результати навчального заняття, іншого освітнього заходу; умітиме добирати і використовувати доцільні сучасні та ефективні методики і технології навчання, виховання і розвитку учнів засобами навчального предмету «Хімія», створюючи сприятливі для кожного учня умови організації освітнього середовища; використовуватиме методи аналізу результатів навчання учнів з метою подальшого врахування у плануванні освітнього процесу; конструктивно коментувати результати виконаних учнями завдань; аналізувати помилки і труднощі учнів з метою надання їм підтримки у навчанні; вмітиме виявляти потреби, здібності, інтереси, навчальні можливості учнів та організувати з їх урахуванням процес навчання, виховання і розвитку; враховувати вікові та індивідуальні особливості учнів при плануванні освітнього процесу у закладах загальної середньої освіти, корегувати та прогнозувати його ефективність; володітиме вміннями здійснювати діагностику та самооцінку власної педагогічної діяльності, визначати цілі підвищення фахової майстерності відповідно до власних професійних потреб; опанує здійснення пошуку потрібної інформації з різних джерел, критичного її аналізу й опрацювання з метою використання у професійній діяльності із дотриманням принципів академічної доброчесності і вимог з охорони авторських прав.

Компетентності. Після вивчення дисципліни здобувач вищої освіти повинен набути: здатність застосовувати теоретичні знання у практичній діяльності; здатність усвідомлювати цілісність освітнього процесу і вибудовувати його на морально-духовних засадах і співтворчості; здатність до міжособистісної взаємодії, роботи в команді, спілкування з представниками інших професійних груп різного рівня; здатність генерувати нові ідеї (креативність) та планувати і вирішувати завдання власного професійного і особистісного розвитку; здатність і готовність здійснювати управління процесами педагогічної діяльності, володіти сучасними технологіями прийняття рішень в сфері освіти; готовність дотримуватись вимог законодавства, стандартів освіти, внутрішніх нормативних документів освітнього закладу та основних документів, що регулюють професійну діяльність; здатність і готовність до педагогічного спілкування, нестандартного та творчого вирішення комунікативних завдань, культури міжособистісних відносин; здатність добирати і використовувати сучасні та ефективні методики і технології навчання, виховання та розвитку учнів, забезпечуючи в освітньому середовищі сприятливі умови для кожного учня, залежно від його індивідуальних потреб, можливостей, здібностей та інтересів; здатність здійснювати аналіз та моніторинг результатів освітнього процесу і стану навчальних досягнень учнів, їх прогнозування та вдосконалення; здатність використовувати знання і практичні навички у галузі хімічних наук та дисциплін психолого-педагогічного циклу і на межі предметних галузей, вирішувати складні задачі і проблеми, які потребують інтеграції знань; здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, ефективно використовувати можливості наявних електронних освітніх ресурсів, інформаційного освітнього середовища і дистанційних систем навчання у закладах загальної середньої освіти.

Пререквізити дисципліни. Теоретичною базою вивчення дисципліни є попередня навчальна дисципліна «Психологія»

Постреквізити дисципліни. Набуті знання та вміння будуть використані при вивченні «Методики навчання хімії у старшій школі», а також при виконанні індивідуальних завдань та проходження виробничої (педагогічної) практики.

4. Програма дисципліни

Зміст основних розділів дисципліни. Педагогіка як наука і професія. Система освіти в Україні. Навчання як цілісний педагогічний процес. Закономірності та принципи навчання. Зміст освіти. Методи та засоби навчання. Форми організації навчання. Передумови успіху

навчальної діяльності учнів. Контроль і оцінювання навчально-пізнавальної діяльності учнів. Системно-ціннісний підхід до визначення змісту виховання. Моральне, національне та громадянське виховання. Виховання характеру. Валео-екологічне виховання. Інститути та чинники виховання.

Тематика семінарських занять. Педагогіка як наука і професія. Система освіти в Україні. Навчання як цілісний педагогічний процес. Закономірності та принципи навчання. Зміст освіти. Методи та засоби навчання. Форми організації навчання. Передумови успіху навчальної діяльності учнів. Контроль і оцінювання навчально-пізнавальної діяльності учнів. Системно-ціннісний підхід до визначення змісту виховання. Моральне, національне та громадянське виховання. Виховання характеру. Валео-екологічне виховання. Інститути та чинники виховання.

5. Місце проведення занять (локація), технічне й програмне забезпечення (обладнання)

Згідно з розкладом.

6. Інформація про консультації

Консультації, за потреби, проводяться в час, узгоджений з викладачем.

7. Система оцінювання

Види контролю – виступи на семінарських заняттях, співбесіда з лектором, виконання індивідуального завдання, контрольна робота.

Методи контролю – усний, письмовий.

Форми контролю – опитування, перевірка індивідуального завдання.

Розподіл 100 балів між видами робіт:

Види робіт	Кількість балів за семестр Спот.	Екзамен Спідс.
Виступи на семінарських заняттях	50	100
Індивідуальне завдання	20	
Контрольна робота	20	
Співбесіда з лектором	10	
Усього за семестр	100	
Коефіцієнт перерахунку	0,6	0,4

Бали за усні відповіді на семінарських заняттях у кінці семестру нараховуються за формулою $x=A/n*10$, де A – сума усіх балів, а n – кількість відповідей (не менше трьох). Кількість балів x заокруглюються до цілих. Якщо середній бал $A/n=2,5$, то кількість балів, які отримує студент на підставі оцінок поточного контролю, дорівнюватиме нулю ($x=0$). Студенти повинні бути готові до групового контролю на семінарських заняттях (тестування, фронтальне опитування, дискусія).

Виконання індивідуального завдання оцінюється за такими критеріями:

15 – 20 балів – обґрунтування актуальності проблеми, що розглядається; якісний аналіз фактичного матеріалу; зміст реферату або творчого завдання викладено у логічній послідовності, зроблено аргументовані висновки, висловлення особистого ставлення до порушеної проблеми.

10 – 14 балів – обґрунтування актуальності проблеми, що розглядається, матеріал викладено у логічній послідовності, однак не зроблено узагальнених висновків; незначні недоліки в оформленні реферату або творчого завдання.

5 – 9 балів – обґрунтування актуальності проблеми, що розглядається, однак у змісті викладеного матеріалу порушено логічну послідовність; незначні недоліки в оформленні реферату або творчого завдання.

0 – 4 бали отримує студент за невиконання індивідуального завдання або виконав його на неналежному рівні: у змісті реферату або творчого завдання порушено логічну

послідовність, якість оформлення індивідуального завдання не відповідає вимогам до його виконання.

Співбесіда з лектором обов'язково включає питання, винесені на самостійне опрацювання та проводиться у кінці семестру за завчасно оголошеним розкладом.

Контрольна робота передбачає розв'язання тестів та завдання теоретичного характеру.

Екзамен проводиться в усній або письмовій формі. Екзаменаційний білет складається з трьох теоретичних питань.

Сумарна кількість балів з дисципліни визначається за формулою: $S_{\text{сум.}} = 0,6 * S_{\text{пот.}} + 0,4 * S_{\text{спідс.}}$, де $S_{\text{пот.}}$ – кількість балів за поточний контроль, $S_{\text{спідс.}}$ – кількість балів за підсумковий контроль.

Студент, який пропустив семінарські заняття, співбесіду з лектором з поважних причин, має право пройти пропущений вид атестації в інший термін під час семестру.

Студенти, які навчаються за індивідуальним планом, повинні пройти всі види атестації, передбачені їхнім індивідуальним планом.

Оцінка виставляється за шкалами оцінювання: стобальною, національною і ЄКТС.

Екзамен за талоном № 2 і перед комісією проводиться в письмовій формі з оцінюванням за стобальною шкалою.

8. Питання до екзамену

1. Педагогіка як наука і професія.
2. Предмет і завдання педагогічної науки.
3. Основні педагогічні категорії.
4. Система педагогічних наук.
5. Зв'язок педагогіки з іншими науками.
6. Методи науково-педагогічних досліджень.
7. Роль та значення професії педагога.
8. Система освіти в Україні
9. Поняття про систему освіти.
10. Принципи побудови системи освіти.
11. Структурні компоненти системи освіти.
12. Пріоритетні напрями розвитку системи освіти в Україні.
13. Особливості функціонування закладів освіти.
14. Навчання як цілісний педагогічний процес
15. Поняття про процес навчання.
16. Структура педагогічного процесу.
17. Інформативний та діяльнісний компоненти навчання.
18. Основні етапи оволодіння знаннями.
19. Основні функції навчання та їх взаємозв'язок.
20. Види навчання.
21. Навчальні задачі як засіб розвитку учнів.
22. Закономірності та принципи навчання.
23. Зміст освіти.
24. Поняття про закономірності процесу навчання.
25. Поняття про принцип навчання як історичну категорію.
26. Характеристика дидактичних принципів.
27. Поняття змісту освіти.
28. Шляхи реформування змісту освіти в сучасній школі України.
29. Державні нормативні документи про зміст освіти (навчальні плани, програми, підручники).
30. Методи та засоби навчання.
31. Поняття про методи та прийоми навчання.
32. Класифікація методів навчання та її характеристика.
33. Методи контролю і самоконтролю.

34. Інтерактивні методи навчання.
35. Поняття про засоби навчання.
36. Класифікація засобів навчання.
37. Форми організації навчання.
38. Поняття про форми навчання.
39. Класно-урочна система навчання, її переваги та недоліки.
40. Урок як основна форма організації навчання.
41. Типологія уроків.
42. Організаційні особливості та основні вимоги до сучасного уроку.
43. Фронтальна робота і форми самостійної діяльності.
44. Особливості та організація нестандартних уроків.
45. Позаурочні форми навчання.
46. Передумови успіху навчальної діяльності учнів.
47. Контроль і оцінювання навчально-пізнавальної діяльності учнів.
48. Мотивація навчання, її джерела і шляхи розвитку.
49. Індивідуалізація і диференціація навчальної діяльності.
50. Види диференціації, їх переваги і недоліки.
51. Види та форми контролю навчальних досягнень учнів.
52. Проблема подолання неуспішності учнів.
53. Системно-ціннісний підхід до визначення змісту виховання.
54. Зміст, завдання теорії та практики виховання.
55. Природа цінностей виховання.
56. Опредмечення цінностей.
57. Ієрархія системи цінностей.
58. Система цінностей та напрями виховання.
59. Моральне, національне та громадянське виховання.
60. Цінності морального виховання.
61. Моральне виховання в українській виховній традиції.
62. Національне виховання національні цінності.
63. Патріотизм.
64. Етапи формування національного самоусвідомлення.
65. Цінності громадянського виховання.
66. Виховання обов'язку та відповідальності.
67. Свобода як потреба і обов'язок громадянина.
68. Виховання характеру.
69. Валео-екологічне виховання.
70. Характер як предмет педагогіки.
71. Педагогічний інструментарій виховання характеру.
72. Педагогічний інструментарій як виховання характеру.
73. Головні чинники догляду за здоров'ям.
74. Людина як "споживач" і "партнер" природи.
75. Фізична культура та особиста гігієна як фактори підтримки здоров'я.
76. Природа як виховник людини.
77. Інститути та чинники виховання.
78. Поняття "інститут виховання", "чинник виховання".
79. Сім'я як головний інститут сучасного українського виховання.
80. Соціальні інститути та їх роль у вихованні (дошкільня, школа, церква, громада та ін.).
81. Мова, культура в процесі становлення особистості.
82. Вплив засобів інформації, мистецтва, природи на особистість.
83. Виховний ідеал педагогіки.
84. Біологічні і соціальні чинники у розвитку особистості.
85. Функції процесу навчання та їх роль у формуванні особистості.

86. Провідна роль діяльності вчителя у процесі навчання.
87. Школа як осередок формування особистості.
88. Проблеми формування здорового способу життя учнівської молоді.
89. Режим дня школяра як необхідність зміцнення здоров'я.
90. Виховний вплив сім'ї у формуванні навичок здорового способу життя дитини.

9. Політика дисципліни

Академічна доброчесність. *Дотримання академічної доброчесності студентами передбачає:*

- самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей);
- посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації.

Порушенням академічної доброчесності вважається:

академічний плагіат – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства;

самоплагіат – оприлюднення (частково або повністю) власних раніше опублікованих наукових результатів як нових наукових результатів;

фабрикація – вигадкування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі або наукових дослідженнях;

фальсифікація – свідомо зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу чи наукових досліджень;

списування – виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання, зокрема під час оцінювання результатів навчання;

обман – надання завідомо неправдивої інформації щодо власної освітньої (наукової, творчої) діяльності чи організації освітнього процесу; формами обману є, зокрема, академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація та списування;

хабарництво – надання (отримання) учасником освітнього процесу чи пропозиція щодо надання (отримання) коштів, майна, послуг, пільг чи будь-яких інших благ матеріального або нематеріального характеру з метою отримання неправомірної переваги в освітньому процесі.

10. Рекомендована література та інформаційні ресурси

Основна література:

1. Артемова Л.В. Історія педагогіки України: підручник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів. Київ: Либідь, 2006. 424с.
2. Бабишин С.Д. Школа та освіта давньої Русі (IX – перша половина XIII ст.). Київ: Вища школа, 1973. 88с.
3. Береза С., Федорович А. Педагогіка: метод. вказівки до проведення семінар. занять. Дрогобич: РВВ ДДПУ ім. І. Франка, 2011. 106 с.
4. Бех І. Виховання особистості: сходження до духовності: наук. Видання. Київ: Либідь, 2006. 272 с.
5. Боднар В. Дидактика. Київ: Либідь, 2005. 264 с.
6. Вишневський О. Методи й чинники сучасного українського виховання. Дрогобич, 1996. 262 с.
7. Вишневський О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки: навч. посіб. 3-тє вид., доопрац. Київ: Знання, 2008. 566 с.
8. Волкова Н. Педагогіка: посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Видавничий центр "Академія", 2002. 576 с.

9. Галузинський В.М., Євтух М.Б. Педагогіка : теорія та історія. Київ: Вища школа, 1995. 237 с.
10. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 376 с.
11. Кобрій О. Основи педагогіки : навч. посіб. Дрогобич : Ред.-вид. відділ ДДПУ імені Івана Франка, 2008. 263 с.
12. Кравець В. Зарубіжна школа і педагогіка ХХ століття: навч. посіб. Тернопіль, 1994. 290с.
13. Кравець В. Історія класичної та зарубіжної педагогіки та шкільництва : навч. посіб. для студентів педагогічних навчальних закладів. Тернопіль, 1996. 436 с.
14. Кремень В. Освіта і наука України : шляхи модернізації (Факти, роздуми, перспективи) Київ: Грамота, 2003. 216 с.
15. Кузьмінський А., Омеляненко В. Педагогіка у запитаннях і відповідях : навч. посіб. Київ: Знання, 2006. 311 с.
16. Левківський М.В. Історія педагогіки : навч.-метод. посіб. Вид. 2-е, доп. Житомир : ЖДУ, 2004. 199с.
17. Левківський М.В., Микитюк О.М. Історія педагогіки : навч. посіб. Харків: “ОВС”, 2002. 240с.
18. Левківський М.В. Історія педагогіки : навч. посіб. Київ, Центр учбової літератури, 2008. 190 с.
19. Луговий В.І. Педагогічна освіта в Україні : структура, функціонування, тенденції розвитку. Київ: МАУП, 1999. 196 с.
20. Любар О.О., Стельмахович М.Г., Федоренко Д.Т. Історія української школи і педагогіки: Навч. Посібник. Київ: Знання, 2003. 450 с.
21. Маловідомі першоджерела української педагогіки (друга половина ХІХ – ХХ ст.): Хрестоматія. Київ: Науковий світ, 2003. 418 с.
22. Мельничук О.С. Історія педагогіки України : навч. посіб. Кіровоград, 1998. 169 с.
23. Мельничук С.Г. Педагогіка (теорія виховання) : навч. посіб. для студентів ВНЗ. Київ: Слово, 2012. 288 с.
24. Методична робота школи. Н. Мурашко. Київ: Ред. загальнопед. газ., 2004. 128 с.
25. Микитась В. Давньоукраїнські студенти і професори. Київ. 1994. 340 с.
26. Мосіяшенко В.А., Курок О.І, Задорожна Л.В. Історія педагогіки України в особах : навч. посіб. Суми : ВТД “Університетська книга”, 2005. 266 с.
27. Невмержицька О.В. Історія виховання. Том 1. Від найдавніших часів до ХVІІІ ст. : навч.-метод. посіб. – Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ ДДПУ, 2010. – 214 с.
28. Невмержицька О.В. Історія виховання. Том 2 : від ХІХ ст. до наших днів : навчально-методичний посібник . Дрогобич : РВВ ДДПУ імені Івана Франка, 2012. 196 с.
29. Пантюк М., Пантюк Т. Опорні схеми з педагогіки. Дидактика. Ключові поняття та терміни. Модуль 1. Дрогобич : Коло, 2005. 88 с.
30. Розвиток народної освіти і педагогічної думки на Україні: Нариси. Київ. 1991. 382 с.
31. Сбруева А.А., Рисіна М.Ю. Історія педагогіки у схемах, картах, діаграмах : навч. посіб. Суми : ДПУ, 2000. 76 с.
32. Станко В.Н. та ін. Історія первісного суспільства: підручник. Київ: Либідь, 1999. 237 с.
33. Ступарик Б. Національна школа: витоки, становлення. Київ : ІЗМН, 1998. 336 с.
34. Сухомлинський В.О. Розвиток індивідуальних здібностей і нахилів учнів. Вибрані твори: в 5-ти томах. Т. 5. Київ, 1979. С.122 – 139.
35. Фіцула М. Педагогіка : навч. посіб. для студентів вищих педагогічних закладів освіти. Київ: Академвидав, 2003. 528 с.
36. Чайка В.М. Основи дидактики. Тексти лекцій і завдання для самоконтролю : навч. посіб. для студ. вищих пед. навч. закладів. Тернопіль: Астон, 2002. 244 с.
37. Чепіль М. Педагогічні технології: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2012. С. 32–45.
38. Ягупов В. Педагогіка : навч. посіб. Київ: Либідь, 2002. 560 с.

39. Human health: realities and prospects: monographic series. Volume 5. Health and Biosensors. edited by N.Skotna, S.Voloshanska, T. Kavetskyu, O. Smutok, M.Gonchar. Droghobych: Posvit, 2019.

40. Chepil M. Teacher professionalism in creative heritage of Vasyl Sukhomlynskyi. Life and heart devoted to children: Yanush Korchak (178-1942) and Vasyl Sukhomlynsky (1918-1970) are unforgettable. ed. M.Chepil, O. Karpenko, V.Petryk. Warsaw: "DUX" Sp.Z.o.o., 2017. S. 97-108.

Додаткова література:

41. Світлична С.П. Поняття ціннісного ставлення до себе у сучасних психолого-педагогічних дослідженнях. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. Збірник наукових праць. Вип. 10. Т. 1. Кам'янець-Подільський. 2007. С. 17–26.

42. Сисоєва С.О., Соколова І.В. Нариси з історії розвитку педагогічної думки : навч. посіб. Київ. : Центр навчальної літератури, 2003. 308 с.

43. Українська козацька педагогіка. Основи національного виховання: Концептуальні положення. за заг. ред. В.Кузя та ін. Київ.1993. С. 60 – 84.

44. Хижняк З. Києво-Могилянська академія : суспільно-політичні та ідеологічні передумови виникнення вищої освіти на Україні. Київ: Вища школа, 1991. 80 с.

Періодичні видання:

45. Дмитренко Г. Стратегія розвитку системи освіти в контексті формування громадянського суспільства в Україні. *Рідна школа*. 2006. № 5. С. 7 – 11.

46. Денисенко О. Освіта і шкільництво у Давній Русі-Україні. *Пам'ять століть*. 2005. № 3 – 4. С.15 – 24.

47. Корсакова О. Про технологію диференційованого навчання. *Рідна школа*. 2001. № 9. С. 44 – 46.

48. Сухомлинська О. Персоналія в історико-педагогічному дискурсі. *Шлях освіти* 2001. №4. С. 10 – 15.

49. Романів М. Перемогти теледракона! *Директор школи*. 2003. №18. С. 1 – 3.

50. Чорна Л. Г. Психологічні особливості впливу сучасного телебачення на прояви творчого потенціалу дітей. *Обдарована дитина*. 2007. № 9. С. 56–63.

51. Чорна Л. Психологічний вплив телебачення на дітей і дорослих. *Директор школи, ліцею, гімназії*. 2002. №4. С. 48 – 52.

52. Шумаєва С. Медіа освіта: історичні та культурологічні аспекти розвитку. *Рідна школа*. 2003. №5. С. 70 – 72.

Викладач _____ Калічак Ю.Л.

Схвалено на засіданні кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти
Протокол № 2 від 3 лютого 2022 року

Завідувач кафедри _____ Чепіль М.М.